

Г.М. Виноградова, В.І. Висоцький

Включення питань етики громадського здоров'я в навчальні програми підготовки медичних кадрів

**Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, м. Київ, Україна
Навчально-науковий центр – Український тренінговий центр сімейної медицини**

Головне завдання галузі громадського здоров'я полягає в забезпеченні умов, щоб люди були здоровими, мали фізичне, розумове, духовне і соціальне благополуччя шляхом організації спільної, колективної роботи суспільства в рамках сфери діяльності громадського здоров'я. Власне це те, що ми як суспільство робим спільно для забезпечення умов, у яких люди будуть здоровими. Громадське здоров'я базується на певних принципах і цінностях, які використовуються при вирішенні етичних питань, направлених на пошук часом нелегких компромісів між індивідуальними та колективними потребами, підтриманням балансу між всезагальним добром та громадянськими свободами окремої людини.

Мета. Обґрунтування доцільності включення до навчальних програм підготовки фахівців громадського здоров'я питань щодо формування у них вірного уявлення про етику, як науку про суть, закони виникнення, розвиток і функції моралі, про відносини між людьми і обов'язки, які випливають з цих відносин, ключові принципи і правила етики сучасних систем громадського здоров'я.

Результати. В умовах становлення в Україні нової системи громадського здоров'я її фахівці повинні ґрунтувати свої дії на етичних цінностях та враховувати юридичні процедури та норми. Етика – це наука, що займається визначенням моральних цінностей людських прагнень і вчинків. Існують чотири ключові принципи етики: автономність, милосердя, уникнення шкоди, справедливості та чотири правила етики, а саме: правдивість, особисте життя, конфіденційність, вірність.

До кола першого напрямку застосування етики громадського здоров'я (ГЗ) в щоденній практиці можуть входити такі етичні питання, як повага, гідне та справедливе ставлення до людей, надання допомоги пацієнтам під час прийняття ними рішень. Слід зазначити, що етика ГЗ зосереджує увагу на потребах населення чи соціуму, на противагу потребам індивіда (пацієнта). Етичні цінності у сфері ГЗ складають такі положення, як: найбільше благо (здоров'я) для найбільшої кількості людей, сприяння зміцненню здоров'я та зниження кількості хвороб (куріння, зайва вага, вакцинація), аналіз економічної ефективності (економічні фактори, громадянські свободи), медичні фактори (наприклад, негативні наслідки вакцинації). Етичні принципи ГЗ включають наступні положення, а саме:

1) ГЗ повинне орієнтуватися на основоположні причини захворювань та вимог до здоров'я, а також мати на меті попередження негативних результатів впровадження ряду заходів з охорони здоров'я.

2) ГЗ має забезпечити досягнення здоров'я у громаді у спосіб, що поважає також права окремих осіб у громаді.

3) Політики, програми та пріоритети у сфері ГЗ слід розробляти та оцінювати на основі процесів, які забезпечують можливість брати до уваги вклад членів громади.

4) ГЗ повинне передбачати пропагандистсько-інформаційну діяльність та роботу для розширення прав і можливостей також тих членів громади, яких було позбавлено громадянських прав, орієнтовану на забезпечення усім особам доступу до базових ресурсів та умов, необхідних для збереження здоров'я.

5) ГЗ повинне передбачати пошук інформації, необхідної для впровадження ефективних політик та програм, що захищають здоров'я та сприяють його зміцненню.

6) Заклади ГЗ повинні надавати громадам інформацію, необхідну для прийняття рішень щодо політик або програм, а також повинні отримувати згоду громади на впровадження таких політик або програм.

7) Заклади ГЗ мають діяти своєчасно з огляду на наяву в них інформацію та в рамках ресурсів і повноважень, наданих їм громадськістю.

8) Програми та політики у сфері ГЗ повинні включати у себе цілу низку підходів, що передбачають та поважають різні цінності, з точки зору культурних особливостей громади.

9) Програми та політики у сфері ГЗ повинні реалізовуватися у спосіб, який найбільше сприяє розвитку фізичного та соціального середовища.

10) Заклади ГЗ повинні захищати конфіденційність інформації, що може нашкодити окремій особі чи громаді, якщо стане відомою широкому загалу. Винятки повинні бути виправдані на основі високої ймовірності завдання значної шкоди таким особам чи громадам.

11) Заклади ГЗ мають забезпечити професійну компетентність своїх працівників.

12) Заклади ГЗ та їхні працівники повинні долучатися до співпраці з іншими закладами охорони здоров'я, насамперед первинної медичної допомоги, та об'єднувати зусилля у способи, що зміцнюють довіру громади та ефективність закладів ГЗ.

Другим важливим направленням етики громадського здоров'я є етичні питання при проведенні біомедичних досліджень. Неможливо проводити фундаментальні наукові дослідження і застосовувати їх результати в терапії без проведення експериментальних

досліджень за участю людей, які отримали назву «клінічних досліджень» або «дослідів на людині». Діяльність дослідників регламентується низкою нормативно-правових документів, в тому числі і в Україні, які базуються на положенні Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину (Ов'єдо, 4 квітня 1997 р.). Згідно з цими положеннями, наукові цілі клінічних випробувань на людях повинні бути обґрунтовані, ясно викладені в спеціальному протоколі, схвалені незалежним етичним комітетом. Правила проведення досліджень з участю людей у ролі досліджуваних включають: поінформовану згоду, вільне право вийти з експерименту в будь-який час, розбір (розгляд) експерименту та техніка безпеки, конфіденційність. Моральні принципи проведення експериментів на тваринах також потребують використовувати різні моделі і біологічні системи *In vitro*, використовувати мінімальну кількість тварин, звести до мінімуму заподіювані незручності, страждання і біль, застосовувати седативні, наркотичні і інші знеболювальні речовини.

Таким чином, особливого значення набуває включення в освітні навчальні програми підготовки працівників громадського здоров'я питань про ключові принципи і правила етики ГЗ та виховання моральних

переконань у дослідників при проведенні наукових досліджень. В навчальні цілі програми необхідно включати такі основні концепції етики та деонтології, як вчення про моральні норми і правила, що визначають взаємини людей в сім'ї, суспільстві, побуті і трудової діяльності, історію ГЗ, принципи і правила етики ГЗ, механізми реалізації етичних основ в медицині, різницю між медичною етикою і етикою ГЗ, а також нормативно-правові документи про захист прав і переваги людини в зв'язку з використанням досягнень в біології та медицині. В навчальному процесі слід раціонально використовувати методи наочного навчання, розв'язувати етичні питання на прикладі ситуаційних задач, роботі в малих групах та рольових іграх. Наприкінці навчання, слухачі повинні набувати певні компетенції щодо вміння використовувати етичні принципи при наукових дослідженнях, виявляти та враховувати етичні питання при розробці політик, програм та пріоритетів в боротьбі з хворобами та їх профілактики, вміти виявляти етичні дилеми при вирішенні конкретних практичних випадків у сфері ГЗ та інші.

Висновки. Включення питань етики в навчальні програми з питань ГЗ призведе до виховання у фахівців громадського здоров'я та медичних працівників, з якими вони тісно співпрацюватимуть, необхідних морально-етичних принципів, які стануть для всіх них професійним обов'язком і справою професійної честі та гідності.

*Ю.В. Вороненко, О.П. Гульчій, Н.М. Захарова,
І.М. Хоменко, К.В. Балашов, С.М. Туряниця, Е.В. Іорк*

Комунікаційна компетенція як складова комплексного навчання фахівців громадського здоров'я

**Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика, м. Київ, Україна
ДУ «Донецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України», м. Краматорськ, Україна**

Нещодавно прийнята Концепція розвитку системи громадського здоров'я в Україні закладає засади переорієнтації фокусу системи охорони здоров'я від політики лікування до політики зміцнення, збереження здоров'я населення, однією з передумов реалізації цього підходу є покращення комунікаційних процесів у т.ч. за рахунок формування та вдосконалення комунікаційних компетентностей його учасників.

Мета. Обґрунтування формування комунікаційної компетенції фахівців сфери громадського здоров'я, як однієї з основних складових навчальних програм додипломного та післядипломного етапів освіти.

Матеріали та методи. Аналітичний, історичний, медико-статистичні.

Результати. Класичні підходи профілактичної діяльності, які відомі ще з стародавніх часів, були посилені та оновлені досягненнями сучасних наукових дисциплін, таких як фізіологія, гігієна, епідеміологія, мікробіологія, психологія, соціологія тощо.

Видатні лікарі та діячі медичної науки передбачали майбутнє медицини в сенсі розвитку профілактики у

взаємодії з лікувальною медициною. Сьогодні профілактична діяльність – це невід'ємна частина функціонування системи охорони здоров'я, яка реалізується комплексом медичних, санітарно-технічних, гігієнічних та соціально-економічних заходів.

Певні результати профілактичної роботи системи охорони здоров'я за останні десятиріччя мають свої позитивні наслідки. Проте сучасні вимоги суспільства, глобальні виклики, принципові зміни комунікаційних технологій потребують подальшого розвитку та модернізації класичних профілактичних методик та навіть самої парадигми. Взаєморозуміння того, що виключно сама система охорони здоров'я не в змозі вирішити всі питання, які обумовлюють здоров'я людини, ставить в порядок денний аспекти міжсекторальної та мультидисциплінарної взаємодії задля створення сприятливих умов щодо підвищення особистої відповідальності кожного громадянина за власне здоров'я.

Сучасні комунікаційні технології спрямовані як на окрему людину, на цільову групу або на громаду в цілому. Якість інформаційного обміну між фахівцями/